
Segadus ja selginemine: muutused Eesti poliitilisel maastikul, 2016-2025

Martin Mölder

19.09.2025

Kümme aastat väärtushinnangute uuringuid

- Kas kümme aastat on pikk aeg?
- Kuidas on muutunud ...
 - ... valijate ideoloogiline enesepaigutus?
 - ... koostöö üldise ideoloogilise enesemääratluse ja konkreetsete hoiakute vahel?
- Kus on tekkinud selgust ja kus on kasvanud segadus?

Kümme aastat väärtushinnangute uuringuid

- ▶ Kas kümme aastat on pikk aeg?

- ▶ Kuidas on muutunud ...

- ... valijate ideoloogiline enesepaigutus?

- ... koostöö üldise ideoloogilise enesemääratluse ja konkreetsete hoiakute vahel?

- ▶ Kus on tekkinud selgust ja kus on kasvanud segadus?

Kümme aastat väärtushinnangute uuringuid

- ▶ Kas kümme aastat on pikk aeg?
- ▶ Kuidas on muutunud ...

... valijate ideoloogiline enesepaigutus?

... koostööla üldise ideoloogilise enesemääratluse ja konkreetsete hoiakute vahel?

- ▶ Kus on tekkinud selgust ja kus on kasvanud segadus?

Kümme aastat väärtushinnangute uuringuid

- ▶ Kas kümme aastat on pikk aeg?
- ▶ Kuidas on muutunud ...
 - ▶ ... valijate ideoloogiline enesepaigutus?
 - ▶ ... koostöös üldise ideoloogilise enesemääratluse ja konkreetsete hoiakute vahel?
- ▶ Kus on tekkinud selgust ja kus on kasvanud segadus?

Kümme aastat väärtushinnangute uuringuid

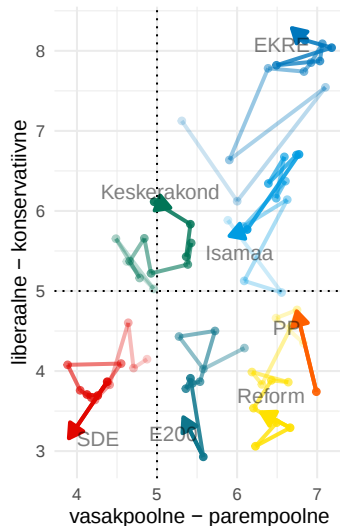
- ▶ Kas kümme aastat on pikk aeg?
- ▶ Kuidas on muutunud ...
 - ▶ ... valijate ideoloogiline enesepaigutus?
 - ▶ ... kooskõla üldise ideoloogilise enesemääratluse ja konkreetste hoiakute vahel?

Kas on tekkinud selgust ja kus on kasvanud segadus?

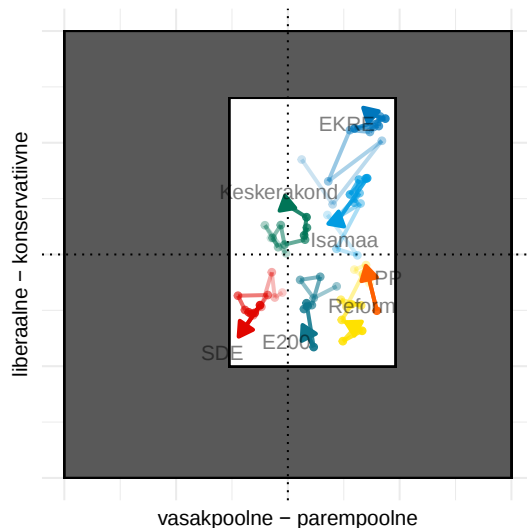
Kümme aastat väärtushinnangute uuringuid

- ▶ Kas kümme aastat on pikk aeg?
- ▶ Kuidas on muutunud ...
 - ▶ ... valijate ideoloogiline enesepaigutus?
 - ▶ ... kooskõla üldise ideoloogilise enesemääratluse ja konkreetste hoiakute vahel?
- ▶ Kus on tekkinud selgust ja kus on kasvanud segadus?

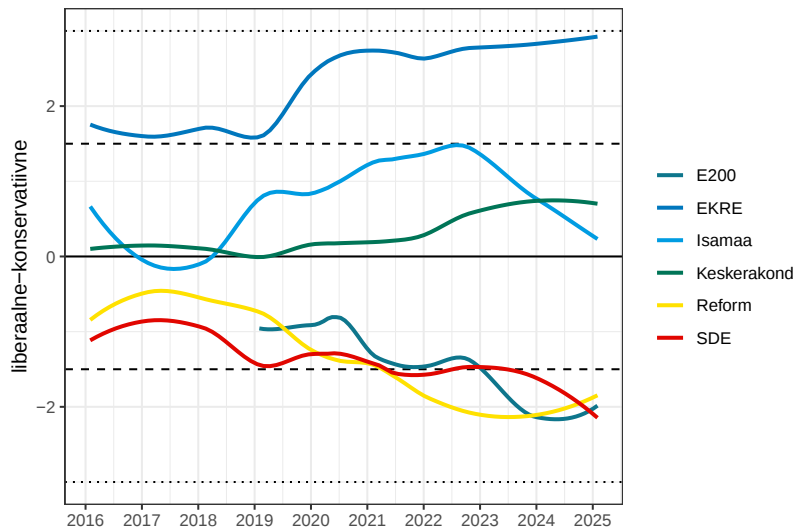
Kuidas on erakondade valijaskonnad liikunud ideoloogilise enesemääratluse maastikul?

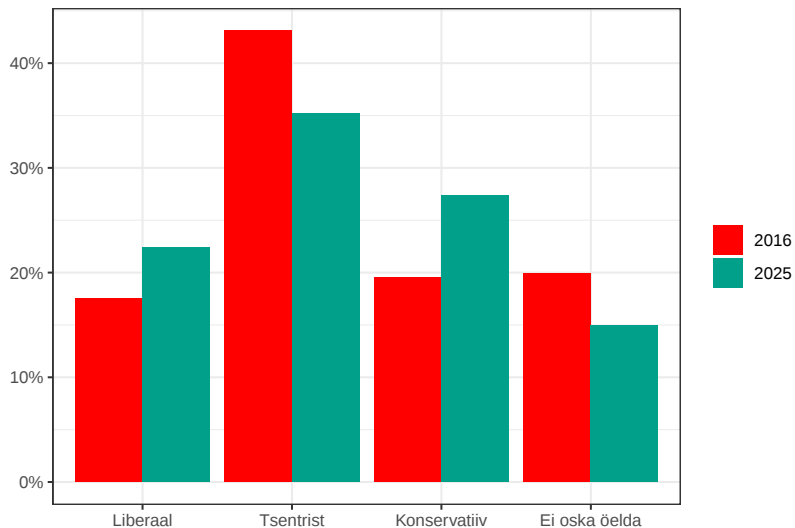
Kuidas on erakondade valijaskonnad liikunud ideoloogilise enesemääratluse maastikul?

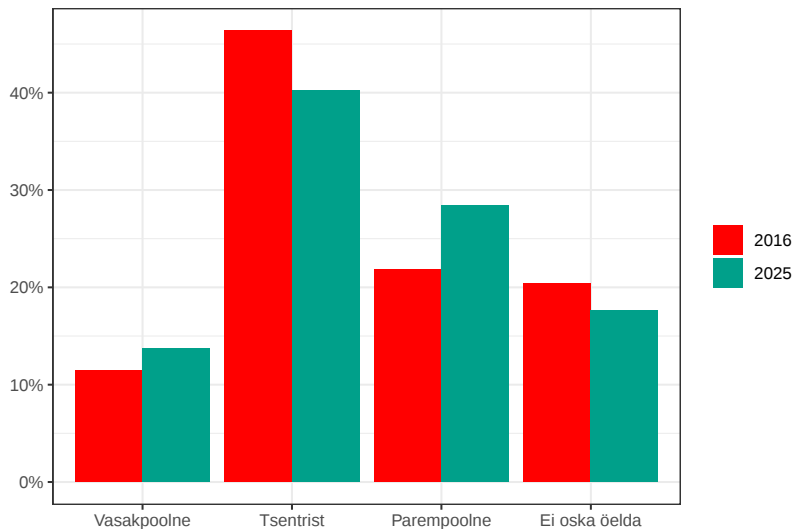
Liikumine liberaalne-konservatiivne mõõtmel keskmise valija suhtes

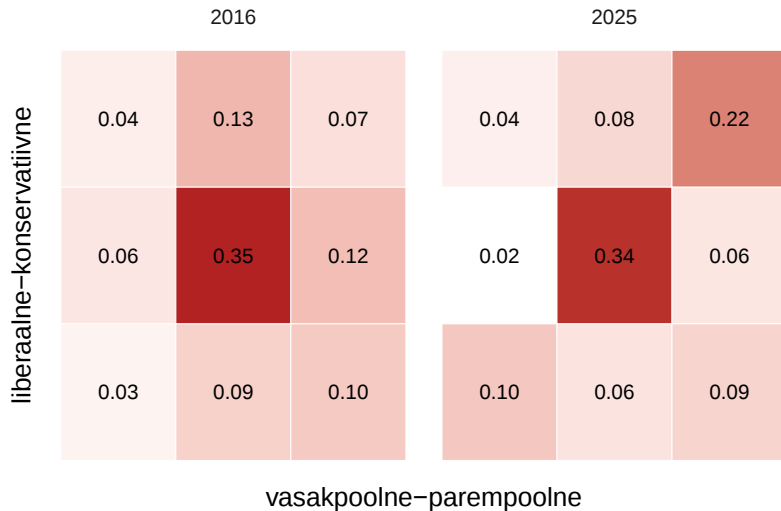
Kuidas on muutunud valijate jaotus?

Kuidas on muutunud valijate jaotus?

Kuidas on muutunud valijate jaotus?

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

- 24 küsimust
- Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?
 - 2016: 16,2%
 - 2024: 49,9%
 - 2025: 40%
- Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):
 - Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).
 - Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).
 - Kuivõrd vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? - homoseksuaalsus (29,9%).
 - Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõtlusesa liidri rolli paremini kui naised (17,0%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

► 24 küsimust

- Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?

2016: 16,2%

2024: 49,9%

2025: 40%

- Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).

Kuivõrd vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? -

homoseksuaalsus (29,9%).

Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõtlusesa liidri rolli paremini kui naised (17,6%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

- ▶ 24 küsimust
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?

2016: 16,2%

2024: 49,9%

2025: 40%

- ▶ Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).

Kui võrd vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? -

homoseksuaalsus (29,9%).

Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõtlusesa liidri rolli paremini kui naised (17,0%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

- ▶ 24 küsimust
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?

- ▶ 2016: 16,2%

- 2024: 49,9%

- 2025: 40%

- ▶ Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):

- Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).

- Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).

- Kuivõrd vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? -

- homoseksuaalsus (29,9%).

- Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõtlusesa liidri rolli paremini kui naised (17,0%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

- ▶ 24 küsimust
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?
 - ▶ 2016: 16,2%
 - ▶ 2024: 49,9%

2025: 40%

- ▶ Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).

Kuivõrd vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? -

homoseksuaalsus (29,9%).

Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõtlusesa liidri rolli paremini kui naised (17,0%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

- ▶ 24 küsimust
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?
 - ▶ 2016: 16,2%
 - ▶ 2024: 49,9%
 - ▶ 2025: 40%

▶ Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).

Kui võrd vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? -

homoseksuaalsus (29,9%).

Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõtlusesa liidri rolli paremini kui naised (17,0%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

- ▶ 24 küsimust
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?
 - ▶ 2016: 16,2%
 - ▶ 2024: 49,9%
 - ▶ 2025: 40%
- ▶ Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).

Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma koosolu (29,9%).

Kui võrdi vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? -

homoseksuaalsus (29,9%).

Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõttesse liidri rolli paremini kui naised (17,0%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

- ▶ 24 küsimust
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?
 - ▶ 2016: 16,2%
 - ▶ 2024: 49,9%
 - ▶ 2025: 40%
- ▶ Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):
 - ▶ Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).
 - ▶ Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).
 - ▶ Kuidagi vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? - homoseksuaalsus (29,9%).
 - ▶ Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõttesse liidri rolli paremini kui naised (17,0%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

- ▶ 24 küsimust
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?
 - ▶ 2016: 16,2%
 - ▶ 2024: 49,9%
 - ▶ 2025: 40%
- ▶ Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):
 - ▶ Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).
 - ▶ Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).

Külvori vastuvõetavaks te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? -

homoseksuaalsus (29,9%)

Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõttesse liidri rolli paremini kui naised (17,0%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

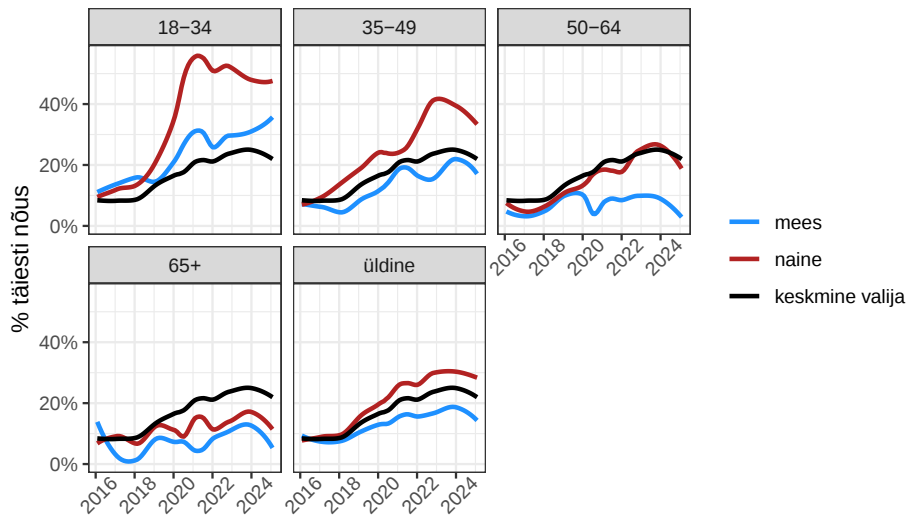
- ▶ 24 küsimust
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?
 - ▶ 2016: 16,2%
 - ▶ 2024: 49,9%
 - ▶ 2025: 40%
- ▶ Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):
 - ▶ Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).
 - ▶ Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).
 - ▶ Kuivõrd vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? - homoseksuaalsus (29,9%).

Üldiselt sobivad need poliitika- ja ettevõtlusala liidri rolli parandamiseks (27,9%).

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – liberaalne-konservatiivne mõõde

- ▶ 24 küsimust
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust liberaalne-konservatiivne skaalal?
 - ▶ 2016: 16,2%
 - ▶ 2024: 49,9%
 - ▶ 2025: 40%
- ▶ Top 4 teemat 2025 (seletusvõime 40,7%):
 - ▶ Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus adopteerida lapsi (31,4%).
 - ▶ Samasoolistel paaridel peaks olema võimalus registreerida oma kooselu (29,9%).
 - ▶ Kuivõrd vastuvõetavaks Te peate järgmisi tegevusi või nähtusi? - homoseksuaalsus (29,9%).
 - ▶ Üldiselt sobivad mehed poliitikas ja ettevõtluses liidri rolli paremini kui naised (17,6%).

Samasooliste võimalus adopteerida lapsi – muutused soo ja vanuse lõikes

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

➤ 6 küsimust

Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.

Töö ja töötute abiraha.

Konkurents – hea või kahjulik.

Era- või riiklik omand.

Ühetaoline või astmeline tulemaks.

Ettevõtete maksustamine.

➤ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

2016: 15,4%

2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

► 6 küsimust

Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.

Töö ja töötute abiraha.

Konkurents – hea või kahjulik.

Era- või riiklik omand.

Ühetaoline või astmeline tulemaks.

Ettevõtete maksustamine.

► Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

2016: 15,4%

2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

▶ 6 küsimust

- ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.

Töö ja tootute abiraha.

Konkurents – hea või kahjulik.

Era- või riiklik omand.

Ühetaoline või astmeline tulemaks.

Ettevõtete maksustamine.

- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

2016: 15,4%

2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

▶ 6 küsimust

- ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.
- ▶ Töö ja töötute abiraha.

Konkurents – hea või kahjulik.

Era- või riiklik omand.

Ühetaoline või astmeline tulumaks.

Ettevõtete maksustamine.

Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

2016: 15,4%

2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

▶ 6 küsimust

- ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.
- ▶ Töö ja töötute abiraha.
- ▶ Konkurents – hea või kahjulik.

Era- või riiklik omand.

Ühetaoline või astmeline tulumaks.

Ettevõtete maksustamine.

Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

2016: 15,4%

2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

▶ 6 küsimust

- ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.
- ▶ Töö ja töötute abiraha.
- ▶ Konkurents – hea või kahjulik.
- ▶ Era- või riiklik omand.

Ühetaoline või astmeline tulemuseks.

Ettevõtete maksustamine.

Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

2016: 15,4%

2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

▶ 6 küsimust

- ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.
- ▶ Töö ja töötute abiraha.
- ▶ Konkurents – hea või kahjulik.
- ▶ Era- või riiklik omand.
- ▶ Ühetaoline või astmeline tulumaks.

Ettevõtete maksustamine.

Kui hästi selgitavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

2016: 15,4%

2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

▶ 6 küsimust

- ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.
- ▶ Töö ja töötute abiraha.
- ▶ Konkurents – hea või kahjulik.
- ▶ Era- või riiklik omand.
- ▶ Ühetaoline või astmeline tulumaks.
- ▶ Ettevõtete maksustamine.

Kui hästi sobivad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

2016: 15,4%

2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

- ▶ 6 küsimust
 - ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.
 - ▶ Töö ja töötute abiraha.
 - ▶ Konkurents – hea või kahjulik.
 - ▶ Era- või riiklik omand.
 - ▶ Ühetaoline või astmeline tulumaks.
 - ▶ Ettevõtete maksustamine.
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

2016: 15,4%

2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

- ▶ 6 küsimust
 - ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.
 - ▶ Töö ja töötute abiraha.
 - ▶ Konkurents – hea või kahjulik.
 - ▶ Era- või riiklik omand.
 - ▶ Ühetaoline või astmeline tulumaks.
 - ▶ Ettevõtete maksustamine.
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?
 - ▶ 2016: 15,4%
 - ▶ 2024: 5,1%
 - ▶ 2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

- ▶ 6 küsimust
 - ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.
 - ▶ Töö ja töötute abiraha.
 - ▶ Konkurents – hea või kahjulik.
 - ▶ Era- või riiklik omand.
 - ▶ Ühetaoline või astmeline tulumaks.
 - ▶ Ettevõtete maksustamine.
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?

- ▶ 2016: 15,4%

- ▶ 2024: 5,1%

2025: 0,5%

Üldine enesemääratlus ja konkreetsed hoiakud – vasak-parem mõõde

- ▶ 6 küsimust
 - ▶ Isiklik vastutus saada hakkama või riigi abi.
 - ▶ Töö ja töötute abiraha.
 - ▶ Konkurents – hea või kahjulik.
 - ▶ Era- või riiklik omand.
 - ▶ Ühetaoline või astmeline tulumaks.
 - ▶ Ettevõtete maksustamine.
- ▶ Kui hästi seletavad need küsimused üldist ideoloogilist enesemääratlust vasak-parem skaalal?
 - ▶ 2016: 15,4%
 - ▶ 2024: 5,1%
 - ▶ 2025: 0,5%

Kokkuvõtteks – segadus ja selginemine

- Valijate jaoks on saanud vägagi selgeks, mida tähendab nende jaoks “liberaalsus” ja “konservatiivsus”. Miks see on hea?
- Oht: väärtuslöhe põlvkondade sees ja vahel.
- Majanduslikul vasak-parem mõõtmel valitseb kaos – puudub igasugune seos vasak- või parempoolsuse ning inimeste konkreetsete väärtushinnangute vahel. Miks on see probleem?

Valijatel puudub ühtne paradigma majanduspoliitiliste probleemide mõistmiseks. Segaduses on nii valijad kui ka erakonnad.

Puudub võimalus nende teemade efektiivseks kaasamiseks poliitilisse konkurentsi.

Lahendus ei tule isenesest: erakondade võimuses on valijatele siin teed näidata. Kõik algab arutusest iseenda suhtes.

Kokkuvõtteks – segadus ja selginemine

- ▶ Valijate jaoks on saanud vägagi selgeks, mida tähendab nende jaoks “liberaalsus” ja “konservatiivsus”. Miks see on hea?

- ▶ Oht: väärtuslohe põlvkondade sees ja vahel.
- ▶ Majanduslikul vasak-parem mõõtmel valitseb kaos – puudub igasugune seos vasak- või parempoolsuse ning inimeste konkreetsete väärtushinnangute vahel. Miks on see probleem?
 - ▶ Valijatel puudub ühtne paradigma majanduspoliitiliste probleemide mõistmiseks. Segaduses on nii valijad kui ka erakonnad.
 - ▶ Puudub võimalus nende teemade efektiivseks kaasamiseks poliitilisse konkurentsi.
 - ▶ Lahendus ei tule iseenesest: erakondade võimuses on valijatele siin teed näidata. Kõik algab arutusest iseenda suhtes.

Kokkuvõtteks – segadus ja selginemine

- ▶ Valijate jaoks on saanud vägagi selgeks, mida tähendab nende jaoks “liberaalsus” ja “konservatiivsus”. Miks see on hea?
- ▶ Oht: väärtuslõhe põlvkondade sees ja vahel.

Majanduslikul vasak-parem mõttel valitseb kaos – puudub igasugune seos vasak- või parempoolsuse ning inimeste konkreetsete väärtushinnangute vahel. Miks on see probleem?

Valijatel puudub ühtne paradigma majanduspoliitiliste probleemide mõistmiseks. Segaduses on nii valijad kui ka erakonnad.

Puudub võimalus nende teemade efektiivseks käsamiseks poliitilise konkurentsi.

Lahendus ei tule iseenest: erakondade võimuses on valijatele siin teed näidata. Kõik algab arutusest isenda suhtes.

Kokkuvõtteks – segadus ja selginemine

- ▶ Valijate jaoks on saanud vägagi selgeks, mida tähendab nende jaoks “liberaalsus” ja “konservatiivsus”. Miks see on hea?
- ▶ Oht: väärtuslõhe põlvkondade sees ja vahel.
- ▶ Majanduslikul vasak-parem mõõtmel valitseb kaos – puudub igasugune seos vasak- või parempoolsuse ning inimeste konkreetsete väärtushinnangute vahel. Miks on see probleem?

Valijatel puudub ühtne paradigma majanduspoliitiliste probleemide mõistmiseks. Segaduses on nii valijad kui ka erakonnad. Puudub võimalus nende teemade efektiivsaks käsamiseks poliitilise konkurentsi. Lahendus ei tule iseenest: erakondade võimuses on valijatele aim teed näidata. Kõik algab arutusest isenda suhtes.

Kokkuvõtteks – segadus ja selginemine

- ▶ Valijate jaoks on saanud vägagi selgeks, mida tähendab nende jaoks “liberaalsus” ja “konservatiivsus”. Miks see on hea?
- ▶ Oht: väärtuslõhe põlvkondade sees ja vahel.
- ▶ Majanduslikul vasak-parem mõõtmel valitseb kaos – puudub igasugune seos vasak- või parempoolsuse ning inimeste konkreetsete väärtushinnangute vahel. Miks on see probleem?
 - ▶ Valijatel puudub ühtne paradigma majanduspoliitiliste probleemide mõistmiseks.

Segaduses on nii valijad kui ka erakonnad.

Puudub võimalus nende teemade efektiivselt käsamiseks poliitilise konkurentsi.

Laibendus ei tule iseenesest: erakondade võimuses on valijatele aim teed näidata.

Kõik algab arusaamisest isenda suhtes.

Kokkuvõtteks – segadus ja selginemine

- ▶ Valijate jaoks on saanud vägagi selgeks, mida tähendab nende jaoks “liberaalsus” ja “konservatiivsus”. Miks see on hea?
- ▶ Oht: väärtuslõhe põlvkondade sees ja vahel.
- ▶ Majanduslikul vasak-parem mõõtmel valitseb kaos – puudub igasugune seos vasak- või parempoolsuse ning inimeste konkreetsete väärtushinnangute vahel. Miks on see probleem?
 - ▶ Valijatel puudub ühtne paradigma majanduspoliitiliste probleemide mõistmiseks.
 - ▶ Segaduses on nii valijad kui ka erakonnad.

Puudub võimalus nende teemade efektiivselt käsitlemiseks poliitilise konkurentsi.

Laadus ei tule iseenesest: erakondade võimuses on valijatele aim teed näidata. Kõik algab arusaamisest isenda poliitika.

Kokkuvõtteks – segadus ja selginemine

- ▶ Valijate jaoks on saanud vägagi selgeks, mida tähendab nende jaoks “liberaalsus” ja “konservatiivsus”. Miks see on hea?
- ▶ Oht: väärtuslõhe põlvkondade sees ja vahel.
- ▶ Majanduslikul vasak-parem mõõtmel valitseb kaos – puudub igasugune seos vasak- või parempoolsuse ning inimeste konkreetsete väärtushinnangute vahel. Miks on see probleem?
 - ▶ Valijatel puudub ühtne paradigma majanduspoliitiliste probleemide mõistmiseks.
 - ▶ Segaduses on nii valijad kui ka erakonnad.
 - ▶ Puudub võimalus nende teemade efektiivseks kaasamiseks poliitilisse konkurentsi.

Laadus ei tule bennest: erakondade võimuses on valijatele sin teed näidata.
Kõik algab arusaamisest, kes on valijad.

Kokkuvõtteks – segadus ja selginemine

- ▶ Valijate jaoks on saanud vägagi selgeks, mida tähendab nende jaoks “liberaalsus” ja “konservatiivsus”. Miks see on hea?
- ▶ Oht: väärtuslõhe põlvkondade sees ja vahel.
- ▶ Majanduslikul vasak-parem mõõtmel valitseb kaos – puudub igasugune seos vasak- või parempoolsuse ning inimeste konkreetsete väärtushinnangute vahel. Miks on see probleem?
 - ▶ Valijatel puudub ühtne paradigma majanduspoliitiliste probleemide mõistmiseks.
 - ▶ Segaduses on nii valijad kui ka erakonnad.
 - ▶ Puudub võimalus nende teemade efektiivseks kaasamiseks poliitilisse konkurentsi.
 - ▶ Lahendus ei tule isenesest: erakondade võimuses on valijatele siin teed näidata. Kõik algab aususest iseenda suhtes.

Lõpetuseks: milline on ideoloogiline maastik 2025. aasta KOV valimiste eel?

